

Layihənin istiqaməti: Azərbaycanın dövlətçilik tarixinin, milli adət-ənənələrinin, elm və mədəniyyətinin təbliği

№ 63 (1671) 5 aprel 2018-ci il

Yaxşı tanı düşməni, - o məkrli erməni

(əvvəli ötən sayımızda)

Dəri xəstəliyindən adamlar diridir çürüyür. Rus ailələri məcbur olub Tiflisə, qubernatora müraciət edirlər. Qubernatorun kəndə göndərdiyi erməni həkim məzlum ruslara kömək etmək əvəzinə onlara deyir: "Rədd olun köpəklər, yoxsa hamınız burada gəbərecəksiniz". Bundan sonra kənd əhalisinin üçdə iki hissəsi qırılır, qalanları isə pərən-pərən düşür.

Dəhşətə bax! Ruslar ermənilərə Azərbaycanın böyük, səfəli yerlərini erməngan etdi, ancaq ermənilər orada kiçik bir rus kəndini yaşamağa qoymadı. Belə yerdə deyiblər: " Özümə yer eləyim, gör sənə neyləyim!".

Ardı-arası kəsilməyən bu ixtişaşlar nəticə etibarlı ilə Azərbaycanlılara qarşı 1905-1906-cı illər birinci erməni soyqırımına gətirib çıxartdı. 1905-ci il fevralın 6-da ermənilər Bakıda bir nəfər azərbaycanlıni öldürməklə planlı şəkildə hazırladıqları soyqırımı dörd gün müddətində, fevral ayının 10-a qədər davam etdirdi. Bu hadisədən sonra Azərbaycanın başqa bölgələrində də azərbaycanlılara qarşı soyqırım siyasəti əzmlə həyata keçirildi. Təkcə İrəvan və Gəncə quberniyalarında 1905-1906-cı illərdə iki yüzdən çox azərbaycanlı yaşayış məntəqəsi viran edildi, soyqırıma məruz qalan əhalinin bir qismi vəhşicəsinə qətlə yetirilmiş, sağ qalanlar isə dədə-baba yurdlarını qoyub qaçmış, onların bir hissəsi şəxətali havada yollarda donub ölmüşdür.

1905-1906-cı illər erməni soyqırımı Azərbaycanın görkəmli yazıçıları və digər ziyalıları tərəfindən vaxtında qələmi alınsa da uzun illər boyu belə əsərlər xalqdan gizlədilmiş, çapı qadağan olunmuşdur. Görkəmli yazıçı

M.S.Ordubadinin "Qanlı illər", və Mir Möhsün Nəvvabın "1905-1906-cı il erməni- müsəlman davası" əsərlərində bu qanlı hadisələr olduqca real və təsirli şəkildə qələmə alınmışdır. Həmin əsərlərlə tanışlıq göstərir ki, 1905-1906-cı illərdə hadisələr 90-cı illərdə olduğu kimi eyni ssenari üzrə tam qəddarlıqla həyata keçirilmişdir. 90-cı illərdə olduğu kimi o zaman da əvvəlcə hökumət adamlardan silahları yığaraq əli yalın əhalini silahlı, qəddar erməni ilə üz-üzə qoymuşdur.

Bundan bir neçə il sonra ermənilərin azərbaycanlılara qarşı ən dəhşətli soyqırımı həyata keçirildi. Bu soyqırımın daha geniş miqyaslı, qəddarlıqla həyata keçirilməsinin mahiyyəti onda idi ki, bu sadəcə hər hansı qiyam, terror hadisəsi deyildi. Bu soyqırım əvvəlcədən düşünülmüş halda geniş konkret proqramla, siyasi don geyindirilərək Azərbaycanın yeni rəhbərliyi, Bakı Kommunası tərəfindən əksinqilabı mübarizə şüarı altında həyata keçirilirdi. Guya öldürülənlər hamısı yeni yaranmış Sovet dövlətinin düşməni, əksinqilabçı adamlar idi.

Oktyabr inqilabının qələbəsi ilə Rusiyada hakimiyyətə gələn bolşeviklərin neft Bakısına marağı olduqca böyük idi, həm də bu sahədə onların marağı ingilislərlə toqquşurdu. Ona görə bolşevik hökuməti Azərbaycana inanılmış sadıq adamı Stepan Şaumyanı göndərdi. Şaumyanın özünün isə Bakıda inqilab rəhbəri olmaqda həm bolşevik, həm də şəxsi millətçi daşnaq marağı var idi. O, Bakıda inqilab rəhbəri kimi ilk gündən Azərbaycanın müstəqilliyinin əleyhinə çıxdı, burada ancaq bolşevik hakimiyyətinin bərqərar olmasını istəyirdi. Hətta bu barədə o daşnaq simasını gizlədə bilməyib o dövrdə "Bakinski raboçi" qəzetində

yazırdı: "Azərbaycanın muxtar olmasını arzulayan müsəvatçılar, son nəticədə xarabazara sahib olacaqlar!".

Doğurdan da belə oldu. Bolşevik mundirli, daşnaq Şaumyan özü kimi türkün qatı düşməni olan daşnaqlar Andranik, Amozasp, və Lalayanla gizli danışıqlara girib Azərbaycanda əksinqilabı vətəndaş müharibəsi aparmaq adı ilə kütləvi qırğı törədib əsl soyqırımı həyata keçirdilər.

1918-ci il Novruz bayramı günlərində Bakıda dörd min nəfər daşnaq silahlı qüvvəsi və İran, Şərqi Cəbhəsinin 1918-ci il Novruz bayramı günlərindən qayıdan yeddi min rus əskəri soyqırımı törətmək üçün əmrə müntəzir dayanmışdır.

Martin 31-də erməni daşnaq bolşevik Avakyan "Astoriya" mehmanxanasında Hərbi İnqilab Komitəsi adından daşnaqlara və yerli erməni əhaliyə silah paylayandan sonra əsl erməni qırğını başladı. Üç gün ərzində Bakıda otuz min nəfərə qədər günahsız insan

, - o cümlədən qoca, qadın və uşaq qətlə yetirildi. Paralel olaraq Azərbaycanın ayrı-ayrı bölgələrində də bu qətl-qiyam amansızlıqla həyata keçirildi. Cəlladların vəhşiliyi hətta o həddə çatmışdır ki, Bakı şəhərinin mərkəzi küçələrinin birində, indiki Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat Muzeyinin yerində öldürülmüş minlərlə azərbaycanlının meyidi üzərində qadınları qara zurnanın sədaları altında oynamağa məcbur etmiş, sonra isə onları da işgəncə ilə öldürmüşlər.

1919-cu ildə M. Rəsulzadə mart qırğınının il dönümü münasibəti ilə yazdığı "Unudulmaz faciə" adlı məqaləsində göstərirdi:

"Həmin günlərdə daşnaqlar canlı insanları divara mızlayır, müsəlman əhalisinə qələmə almaq belə çətin olan işgəncələr verirdilər".

N.Nərimanov bu qırğına münasibətini bildirərək yazırdı:

"Müsəlman hətta bolşevik olsaydı

belə ona aman vermirdilər. Onlar kefi istedikləri adamları öldürür, evləri dağıdır, xaraba qoyurdular. Bolşevizm bayrağı altında daşnaqlar müsəlmanlara qarşı hər cür vəhşiliyə yol verirdilər. Nəinki kişilərə, hətta hamilə qadınlara da rəhm etmirdilər".

N.Nərimanov daha sonra Şamaxı qırğınıni eşidib dərhal ora yola düşən M.Əzizbəyovun bu hadisədən hədsiz sarsıldığından bəhs edərək yazırdı.:

"Şamaxıdan qayıdandan sonra mənim əziz dostum Məşədi Əzizbəyov göz yaşları içərisində şahidi olduğu faciəni mənə danışdı..."

Belə bir qanlı faciə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə iki il dövlət səviyyəsində " 31 mart Azərbaycanlıların soyqırım günü" kimi qeyd olundu. Hətta Xalq Cümhuriyyəti bu cinayətin araşdırması üçün xüsusi fəvqəladə komissiya yatdı. Üç min beş yüz vərəqdən ibarət 36 cildlik istintaq-təhqiqat materialı toplandı. Ancaq 1920-ci ildə Qırmızı Şura hökuməti Azərbaycanı işğal edəndən sonra çox sahələrdə olduğu kimi bu işində üstündən qırmızı xətt çəkildi. Toplanan sənədlər qapalı arxivlərə verildi.

Bu qanlı faciə uzun illər sonra Ulu Öndərimiz Heydər Əliyevin 26 mart 1998-ci ildə imzaladığı "Azərbaycanlıların soyqırımı haqqında" tarixi sərəncamından sonra öz layiqli qiymətini aldı. Həmin sərəncama əsasən o vaxtdan başlayaraq hər il "31 mart Azərbaycanlıların soyqırımı günü" kimi qeyd olunur. Həmin sərəncamda deyilir:

..."Azərbaycanlıların soyqırımı Bakı, Şamaxı, Quba qəzalarında, Qarabağda, Zəngəzurda, Naxçıvanda, Lənkəranda və Azərbaycanın başqa bölgələrində xüsusi qəddarlıqla həyata keçirilmişdir. Bu ərazilərdə dinc

əhali kütləvi surətdə qətlə yetirilmiş, kəndlər yandırılmış, milli mədəniyyət abidələri dağıdılıb məhv edilmişdir".

Həmin sərəncama əsasən Milli Məclisin hazırladığı: "Tariximizin faciəli səhifələri: Soyqırımı". Kitabında isə bu faciə haqqında aşağıdakı konkret ağırlı faktlar öz əksini tapıb:

"Təkcə 1918-ci ilin mart-aprel ayında Bakıda, Şamaxıda, Qubada, Muğanda, Lənkəranda ermənilər 50 mindən çox azərbaycanlı qətlə yetirmiş, evlərini talan etmiş, on minlərlə adamı öz yurd-yuvalarından didərgin salmışdılar. Yalnız Bakıda 30 minə yaxın soydaşımız xüsusi amansızlıqla qətlə yetirilmiş Şamaxı qəzasının 58 kəndi dağıdılmış 7 min nəfərədək adam, o cümlədən 1653 qadın, 965 uşaq öldürülmüş, Quba qəzasının 122 müsəlman kəndi vəhşicəsinə dağıdılmış, yerlə yeksan edilmişdir. Dağılıq Qarabağın 150-dən çox, Zəngəzur qəzasında 115 Azərbaycan kəndi vəhşicəsinə dağıdılmış, əhaliyə cinsinə və yaşına fərq qoymadan qəddarcasına divan tutulmuşdur".

Burada ürək ağrıdan, bağışlanmaz bir milli faciəmizi də qeyd etmək istəyirəm: Bu bizim unutulmazlığımız, rəhmdilliyimiz və müəyyən qədər də laqeydliyimizdir.

(ardı gələn sayımızda)

Şirxan Aranlı
Azərbaycan Yazıçıları və
Jurnalistlər Birliyinin üzvü

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ YANINDA KÜTLƏVİ
İNFORMASIYA VASİTƏLƏRİNİN İNKİŞAFINA
DÖVLƏT DƏSTƏYİ FONDUNUN
MALİYYƏ YARDIMI İLƏ